

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.024.07.2019

Pani
Halina Sacha
DYREKTOR
Ośrodek Pomocy Społecznej w Raciborzu
ul. Henryka Sienkiewicza 1
47-400 RACIBÓRZ

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/067 Wsparcie dla potrzebujących schronienia matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Ośrodek Pomocy Społecznej w Raciborzu ¹ , ul. Henryka Sienkiewicza 1, 47-400 Racibórz
Kierownik jednostki kontrolowanej	Halina Sacha, Dyrektor OPS od dnia 1 kwietnia 2001 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Zapewnienie dostępu do odpowiedniego schronienia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, dotkniętych przemocą lub inną sytuacją kryzysową
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2016 r. do zakończenia czynności kontrolnych, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2. ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Mariusz Krynke, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/202/2019 z 26 sierpnia 2019 r. (akta kontroli str.1-2)

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą OPS zapewnił schronienie i wsparcie wszystkim potrzebującym matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży z terenu Raciborza znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, poprzez udzielanie im uzasadnionej pomocy w formach adekwatnych do sytuacji, w jakiej się znajdowały, uwzględniając zgłaszane w tym zakresie potrzeby.

OPS w latach 2016-2018 (I kwartał) wydawał z upoważnienia Prezydenta Miasta Raciborza decyzje kierujące ww. osoby do Centrum Matki z Dzieckiem „MAJA”⁴ w Raciborzu⁵, które udzielało schronienia bezdomnym kobietom, matkom z małoletnimi dziećmi oraz kobietom w ciąży. Od 1 kwietnia 2018 r. Ośrodek przekazywał wnioski ww. osób wraz z zebraną dokumentacją do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu⁶ celem wydania decyzji kierujących do domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonego na zlecenie Powiatu Raciborskiego. Należy zwrócić uwagę, że placówka „Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych” prowadzona przez Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „TĘCZA”⁷ w 2018 r. nie była zobowiązana do

¹ Dalej: „OPS” lub „Ośrodek”

² Dz. U. z 2019 r. poz. 489 ze zm., dalej: „ustawa o NIK”

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej: „CMD „MAJA”.

⁵ Od 1 stycznia 2018 r. po zmianie nazwy — Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych.

⁶ Dalej: „PCPR w Raciborzu”.

⁷ Dalej: „Stowarzyszenie” lub „Stowarzyszenie „TĘCZA”.

zapewnienia standardów rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z 8 marca 2005 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży⁸, co nastąpiło dopiero z dniem od 1 stycznia 2019 r., tj. po wydzieleniu w jej ramach Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA”⁹ i zleceniu przez Powiat Raciborski ww. stowarzyszeniu prowadzenia domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży¹⁰ zgodnie z wymogami ww. rozporządzenia.

Wydanie decyzji kierujących matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży do CMD „MAJA” oraz przekazanie do PCPR w Raciborzu dokumentacji celem wydania skierowania do DMD było poprzedzone m.in. przeprowadzeniem wymaganych rodzinnych wywiadów środowiskowych.

Przy udzielaniu przez OPS pomocy w ww. zakresie wystąpiły nieprawidłowości dotyczące:

- przekazywania w II-IV kw. 2018 r.¹¹ wniosków o schronienie wraz ze zgromadzoną dokumentacją do PCPR w Raciborzu w trybie rozporządzenia w sprawie DMD, pomimo że placówka, do której miały być skierowane matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży, tj. Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych, nie była wówczas zobowiązana do spełnienia wymogów rozporządzenia w sprawie DMD; zlecenie przez Powiat Raciborski prowadzenia DMD wg przepisów ww. rozporządzenia nastąpiło dopiero z dniem 1 stycznia 2019 r.,
- niepozyskania w I półroczu 2019 r., w ramach kompletowania dokumentów na podstawie § 4 ust. 2 rozporządzenia w sprawie DMD, zaświadczeń lekarskich stwierdzających brak przeciwwskazań do umieszczenia w DMD, wymaganych stosownie do § 4 ust. 3 pkt 3 ww. rozporządzenia, oraz niesporządzania opinii OPS zawierających uzasadnienie pobytu w DMD, wymaganych stosownie do § 4 ust. 3 pkt 6 ww. rozporządzenia,
- nieudostępnienia w BIP OPS informacji odnoszących się do kompetencji Ośrodka oraz sposobu przyjmowania i załatwiania spraw dotyczących wniosków matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży o schronienie w DMD.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

Zapewnienie dostępu do odpowiedniego schronienia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, dotkniętych przemocą lub znajdujących się w innej sytuacji kryzysowej

Opis stanu faktycznego

1. W latach objętych kontrolą potrzeba zapewnienia schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży nie została zidentyfikowana jako istotny problem społeczny w gminie Racibórz. W dokumentach dotyczących założeń polityki społecznej w gminie Racibórz kwestia ta nie została w szczególności sposób podkreślona z uwagi na jej niewielką skalę oraz zapewnianie ww. osobom schronienia w prowadzonym przez Stowarzyszenie „TĘCZA” CMD „MAJA”¹², w którym udzielano schronienia bezdomnym kobietom i matkom z małoletnimi

⁸ Dz. U. Nr 43, poz. 418, dalej: „rozporządzenie w sprawie DMD”.

⁹ Dalej także: DMD „MAJA”.

¹⁰ Dalej: „DMD”.

¹¹ Pierwsze wnioski wraz ze zgromadzoną dokumentacją przekazano do PCPR w Raciborzu 17 maja 2018 r.

¹² Od 1 stycznia 2018 r. po zmianie nazwy - w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisku dla Kobiet Bezdomnych.

dziećmi oraz kobietom w ciąży, a od 1 stycznia 2019 r. w DMD „MAJA” prowadzonym w oparciu o przepisy rozporządzenia w sprawie DMD.

(akta kontroli str. 122-188, 624-625)

Zastępca Dyrektor OPS wyjaśniła: „Z diagnozy opisanej w (...) programach oraz Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, sprawozdań za poszczególne lata, jak i w ocenie zasobów powyższy problem nie jest dominującym na terenie Gminy Racibórz. Z przedstawionych danych wynika, że konieczność zapewnienia schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży w skali roku obejmuje niewielką liczbę skierowań (...). Liczba ta nie przekracza 10 skierowań rocznie. Na przestrzeni ostatnich kilku lat nie zaobserwowano tendencji wzrostowej problemu. (...). Zapotrzebowanie w tym zakresie było dokonywane na podstawie liczby skierowań z poprzednich lat, liczby wydawanych decyzji administracyjnych, informacji kierownictwa Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schroniska dla Kobiet Bezdomnych”.

(akta kontroli str. 712)

Według informacji Stowarzyszenia „TĘCZA”, (...) w latach 2016-2017 CMD „MAJA” udzielało schronienia bezdomnym kobietom, matkom z małoletnimi dziećmi oraz kobietom w ciąży. Od stycznia 2018 r. Centrum zmieniło nazwę na Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych, ale placówka nadal działała jako jedna instytucja udzielająca schronienia tej samej grupie osób, czyli bezdomnym kobietom, matkom z małoletnimi dziećmi oraz kobietom w ciąży. Zmiana nazwy wynikała z wprowadzonych standardów dotyczących schronisk dla osób bezdomnych i konieczności zawarcia w nazwie placówki zwrotu „schronisko dla bezdomnych”. Po licznych konsultacjach przeprowadzonych z przedstawicielami Urzędu Miasta Racibórz i Starostwa Powiatowego w Raciborzu podjęto decyzję o rozdzieleniu tych dwóch funkcji ośrodka. Od 01 stycznia 2019 r. Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” zapewnia schronienie matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży z terenu powiatu raciborskiego, a Schronisko dla Kobiet Bezdomnych zapewnia schronienie samotnym kobietom z terenu Miasta Raciborza. (...) Od momentu rozdzielenia funkcji, placówki posiadają odrębne części budynków z osobnymi wejściami. W każdej z części znajdują się pokoje mieszkalne, a pomieszczenia do pobytu dziennego są wspólne dla Domu i Schroniska. Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” od 01 stycznia 2019 r. działa na podstawie rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 8 marca 2005r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.”

(akta kontroli str. 624-625)

2. Diagnozowanie w OPS potrzeb w zakresie zapewnienia schronienia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży odbywało się na podstawie danych z poprzednich lat, liczby wydanych decyzji administracyjnych dla ww. grupy osób i przyjmowanych na bieżąco zgłoszeń w przedmiotowym zakresie.

Zastępca Dyrektor OPS wyjaśniła: „Korzystano z dostępnych narzędzi służących analizie omawianego problemu, np. ocena zasobów pomocy społecznej, sprawozdania¹³, co w tym zakresie było wystarczające. Z uwagi na niewielką skalę badanego problemu nie zamawiano dodatkowych opracowań statystycznych, raportów czy innych dokumentów.”

(akta kontroli str. 180-188, 712-713)

¹³ W sprawozdaniach z działalności OPS za lata 2016-2018 zawarto informacje o liczbie kobiet i dzieci, które objęto pomocą w postaci przyznania schronienia w CMD "MAJA", a od 1 stycznia 2018 r. (po zmianie nazwy) w Domu dla Matek z Dziećmi "MAJA" i Schronisku dla Kobiet Bezdomnych.

Zagadnienia związane z zapewnieniem schronienia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży nie były przedmiotem skarg i wniosków.

(akta kontroli str. 121)

3. OPS nie przekazywał Staroście Raciborskiemu w latach 2016-2017, informacji dot. zapotrzebowania w gminie Racibórz na świadczenia pomocy społecznej w formie schronienia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ponieważ - jak wyjaśniono w OPS - starosta nie zwracał się bezpośrednio z takim zapytaniem.

(akta kontroli str. 714)

4. W okresie objętym kontrolą matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży z gminy Racibórz złożyły 24 wnioski¹⁴ o schronienie w sytuacjach kryzysowych (bez wniosków o przedłużenie schronienia), z powodu przemocy domowej lub bezdomności. W kontrolowanym okresie nie było wniosków złożonych przez osoby niepełnoletnie oraz przez mężczyzn z małoletnimi dziećmi.

We wszystkich ww. przypadkach matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży znajdującym się w sytuacji kryzysowej udzielono schronienia. I tak:

- 1) w 10 przypadkach OPS wydał decyzje kierujące do CMD „MAJA”,
- 2) w dwóch przypadkach wnioskodawczynie z terenu Raciborza były umieszczone w ośrodkach interwencji kryzysowej przez inne ośrodki pomocy społecznej¹⁵,
- 3) w 12 przypadkach OPS przygotował i przekazał do PCPR w Raciborzu:
 - a) w 2018 r. dokumentację 6 wniosków celem wydania decyzji Starosty o umieszczeniu w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisku dla Kobiet Bezdomnych, mimo iż placówka ta nie funkcjonowała jako DMD,
 - b) w I półroczu 2019 r. dokumentację 6 wniosków celem wydania decyzji o umieszczeniu w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” (DMD), prowadzonym przez Stowarzyszenie „TĘCZA” na zlecenie Powiatu Raciborskiego, zobowiązanym do zapewniania standardów określonych rozporządzeniem w sprawie DMD.

(akta kontroli str. 379-382, 624-625, 714, 811)

W toku kontroli zwrócono się do 8 placówek¹⁶ oferujących wsparcie i schronienie dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Z uzyskanych informacji wynikało, że w latach 2016-2019 (I półrocze) udzielono takiego schronienia (dla osób pochodzących z Raciborza) w trzech placówkach:

- Ośrodka Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku – matce z dzieckiem, które przebywały tam jeden dzień,
- Domu Nadziei Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego Oddział Terenowy w Rybniku-Niewiadomiu – matce z dzieckiem (na podstawie skierowania z OPS przed okresem objętym kontrolą),

¹⁴ W 2016 r. – 4 wnioski, 2017 r. – 6, 2018 r. – 6, I półrocze 2019 r. – 8.

¹⁵ (1) Schronisko „Przytulisko” dla kobiet i kobiet z dziećmi przy Ośrodku Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku – kobietę w ciąży skierował tam ośrodek pomocy społecznej w Rybniku, a w czasie pobytu okazało się, że wnioskodawczynie ma miejsce zamieszkania na terenie Raciborza. (2) Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej - matkę z małoletnimi dziećmi posiadającą ostatnie miejsce zamieszkania na terenie Raciborza umieścił MOPS w Bielsku-Białej w czasie jej pobytu bez zameldowania na terenie tego miasta.

¹⁶ (1) Fundacja Dobrego Pasterza Dom Samotnej Matki i Dziecka w Ustroniu, (2) Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku, (3) Dom Matki i Dziecka Diecezjalnej Fundacji Ochrony Życia w Opolu, (4) Dom Nadziei Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego Oddział Terenowy w Rybniku-Niewiadomiu, (5) Monar-Markot Dom Samotnej Matki w Zopowych k. Głubczyc, (6) Powiatowy Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim, (7) Stowarzyszenie PERSONA na rzecz Promocji i Ochrony Zdrowia Psychicznego w Raciborzu – Ośrodek Interwencji Kryzysowej, (8) Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej.

- Podbeskidzkim Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej - matce z trójką dzieci (na podstawie skierowania OPS w Bielsku-Białej w czasie jej pobytu na terenie tego miasta).

W pozostałych ośrodkach w ww. okresie nie udzielano schronienia pochodzącym z Raciborza matkom (ojcom, opiekunom) z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży.

(akta kontroli str. 594-621)

Ogólna liczba osób objętych różnymi formami pomocy OPS w latach 2016-2019 (I półrocze) wyniosła: 2016 r. – 1 086 (2,12% liczby mieszkańców Raciborza w 2016 r.), 2017 r. - 1 043 (2,06%), 2018 r. – 881 (1,76%), I półrocze 2019 r. – 839 (1,68%), natomiast liczba matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży objętych schronieniem w sytuacji kryzysowej, w tym kontynuujących pobyt w placówkach schronienia w danym roku, wyniosła:

- 2016 r. – 23 (tj. 0,04% liczby mieszkańców Raciborza), w tym:
 - 7 osób przebywało w mieszkaniach chronionych OPS (skierowanie nastąpiło przed 2016 r.),
 - 14 osób w CMD „MAJA” w Raciborzu,
 - 2 osoby w Domu Nadziei prowadzonym przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne Oddział Terenowy w Rybniku – Niewiadomiu (skierowanie przez OPS nastąpiło przed 2016 r.),
- 2017 r. – 30 (tj. 0,06% liczby mieszkańców Raciborza), w tym:
 - 7 osób w mieszkaniach chronionych OPS,
 - 21 osób w CMD „MAJA” w Raciborzu,
 - 2 osoby w „Domu Nadziei” prowadzonym przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne Oddział Terenowy w Rybniku – Niewiadomiu (skierowanie przez OPS nastąpiło przed 2016 r.),
- 2018 r. – 20 (tj. 0,04% liczby mieszkańców Raciborza), w tym:
 - 7 osób w mieszkaniach chronionych OPS,
 - 13 osób w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisku dla Kobiet Bezdomnych w Raciborzu,
- I półrocze 2019 r. – 21 (tj. 0,04% mieszkańców Raciborza), w tym:
 - 12 osób w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” w Raciborzu (DMD),
 - 5 osób w placówkach interwencji kryzysowej¹⁷ (umieszczenie tam nastąpiło przez inne ośrodki pomocy społecznej),
 - 4 osoby w mieszkaniu chronionym OPS.

(akta kontroli str. 378-382)

5. OPS posiadał informacje odnośnie placówek, do których można skierować wymagające schronienia i wsparcia matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży, przy czym nie miał rozeznania co do obowiązujących tam zasad odpłatności. Dyrektor podała, że: *„W przypadku konieczności skierowania matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży do placówki znajdującej się poza Gminą Racibórz odpłatność ta jest ustalana każdorazowo indywidualnie, ponieważ tutaj gmina nie ma umów podpisanych z tymi jednostkami. Opłata jest uiszczana po przesłaniu noty obciążeniowej do tutaj OPS.”*

Pracownicy socjalni OPS, udzielając wyjaśnień podali, iż informując w trakcie pracy socjalnej w terenie o możliwości schronienia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet

¹⁷ Schronisko „Przytulisko” dla kobiet i kobiet z dziećmi przy Ośrodku Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku oraz Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej (matkę z małoletnimi dziećmi posiadającą ostatnie miejsce zamieszkania na terenie Raciborza umieścił MOPS w Bielsku-Białej w czasie jej pobytu na terenie tego miasta).

w ciąży, które znalazły się w sytuacjach kryzysowych, zawsze wskazywali ośrodek „MAJA” w Raciborzu i nie mieli potrzeby posiadania wiedzy o innych placówkach schronienia dla tej grupy osób. Stwierdzili także, iż w Ośrodku kierowaniem do takich placówek zajmuje się Dział Usług i Pomocy Instytucjonalnej, a obsługą takich spraw wyznaczeni pracownicy, którzy posiadają szerszą wiedzę w tym zakresie. Jeden z nich w złożonych wyjaśnieniach potwierdził posiadanie informacji o placówkach, w których mogą znaleźć schronienie matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży¹⁸.

(akta kontroli str. 590-593, 704, 707-708)

Zatrudnienie na stanowiskach pracowników socjalnych w OPS (wg stanów na koniec roku) wynosiło: 31 grudnia 2016 r – 27 osób¹⁹, 31 grudnia 2017 – 26²⁰, 31 grudnia 2018 r. – 24²¹, 30 czerwca 2019 r. - 25 osób²².

(akta kontroli str. 22-29)

W okresie objętym kontrolą OPS nie planował i nie ponosił wydatków za pobyt w DMD matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Ośrodek dokonał płatności na rzecz:

- 1) Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego Oddział w Rybniku – Niewiadomiu prowadzącego Dom Nadziei w łącznej kwocie 25 890,45 zł (2016 r. - 23 557 zł, 2017 r. – 2 333,45 zł), za pobyt matki z dzieckiem na podstawie skierowania wydane przez OPS przed 2016 r.,
- 2) Stowarzyszenia „Tęcza” za pobyt matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, skierowanych jako osoby bezdomne do CMD „MAJA” na podstawie decyzji administracyjnych wydanych w OPS; wydatki w tym zakresie wyniosły łącznie 21 573,94 zł (2016 – 7 048,46 zł, 2017 – 14 252,35 zł, 2018 – 273,13 zł).

Dyrektor OPS wyjaśniła, że powyższe wydatki na lata 2016-2018 (I kwartał) były ujęte w budżecie w rozdziale 85214 klasyfikacji budżetowej bez wyszczególnienia konkretnych kwot na ten cel, natomiast w okresie kwiecień 2018 r. - czerwiec 2019 r. OPS nie planował i nie ponosił wydatków związanych z udzielaniem schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży z terenu Raciborza.

Prezydent Raciborza poinformował, że Miasto Racibórz w latach 2016–2018 nie dokonywało płatności za udzielenie schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, a w I półroczu 2019 r. - stosownie do art. 97 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²³ - zapłacono Powiatowi Raciborskiemu 64 575 zł²⁴ za pobyt tych osób w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” (DMD).

(akta kontroli str. 4-7, 216, 549, 694, 705, 753-754, 794-802)

¹⁸ Wskazał DMD „MAJA” i Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży w Gliwicach - działające na zasadach określonych w rozporządzeniu w sprawie DMD oraz inne placówki i ośrodki dla matek z dziećmi: Monar Dom Matki z Dzieckiem w Zopowych, schronisko „Przytulisko” w Rybniku działające przy Ośrodku Interwencji Kryzysowej, ośrodek w Ustroniu prowadzony przez Fundację Dobrego Pasterza.

¹⁹ Pracownik socjalny – 5, starszy pracownik socjalny – 9, specjalista pracy socjalnej – 9, starszy specjalista pracy socjalnej – 4.

²⁰ Pracownik socjalny – 6, starszy pracownik socjalny – 8, specj. pracy socjalnej – 9, starszy specj. pracy socjalnej – 3.

²¹ Pracownik socjalny – 2, starszy pracownik socjalny – 6, specj. pracy socjalnej – 13, starszy specj. pracy socjalnej – 3.

²² Pracownik socjalny – 2, starszy pracownik socjalny – 6, specj. pracy socjalnej – 13, starszy specj. pracy socjalnej – 4.

²³ T.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507, dalej „ustawa o pomocy społecznej.”

²⁴ Na podstawie not księgowych nr 26/PCPR/03/2019 z dnia 11.03.2019 r. - 32.345 zł i nr 44/PCPR/05/2019 z dnia 17.05.2019 r. - 32.230 zł.

6. W 2018 r. OPS przekazał do PCPR w Raciborzu, celem wydania decyzji kierujących do Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schroniska dla Kobiet Bezdolnych w Raciborzu, zebraną dokumentację dotyczącą sześciu wniosków matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, pomimo że placówka nie była zobowiązana do spełniania standardów rozporządzenia w sprawie DMD (co przedstawiono w dalszej części wystąpienia) oraz w I półroczu 2019 r. – dokumentację dotyczącą także sześciu wniosków.

6.1. W wyniku analizy wszystkich sześciu przypadków przekazania do PCPR w Raciborzu w I półroczu 2019 r. dokumentacji wraz z wnioskami o schronienie w DMD „MAJA”, ustalono że:

- 1) we wszystkich przypadkach wnioski były złożone przez osoby mające miejsce ostatniego zameldowania na terenie Raciborza,
- 2) wnioski były przekazane po upływie 14 dni od dnia ich wpływu do OPS, tj. z opóźnieniem od 6 do 16 dni, co w czterech przypadkach było uzasadnione dodatkowymi czynnościami koniecznymi do przeprowadzenia przez pracowników Ośrodka,
- 3) we wszystkich przypadkach przeprowadzono rodzinne wywiady środowiskowe, które:
 - a) były dokonane przez pracowników OPS posiadających wymagane kwalifikacje,
 - b) zostały przeprowadzone w terminie 14 dni roboczych od daty wpływu wniosku, za wyjątkiem 1 przypadku, gdy wywiad przeprowadzono w 16 dniu od dnia wpływu wniosku z uwagi na sytuację matki,
 - c) zawierały informacje dotyczące sytuacji mieszkaniowej, rodzinnej, zawodowej i zdrowotnej,
- 4) sytuację majątkową i dochodową ustalono prawidłowo, na podstawie zgromadzonej (właściwej dla danego stanu faktycznego) dokumentacji, o której mowa w art. 107 ust. 5b ustawy o pomocy społecznej, w tym oświadczeń złożonych pod odpowiedzialnością karną, zaświadczeń o dochodach z zakładu pracy, decyzji ustalających wysokość świadczeń pomocy społecznej.

W przekazywanej do PCPR w Raciborzu dokumentacji w I półroczu 2019 r. nie było zaświadczeń lekarskich, stwierdzających brak przeciwwskazań zdrowotnych do umieszczenia w DMD „MAJA” oraz opinii OPS uzasadniających pobyt w tej placówce, co przedstawiono w dalszej części wystąpienia.

Czas pobytu w DMD (od 1 stycznia 2019 r.) w ww. przypadkach, wg stanu na 30 czerwca 2019 r., wynosił od 62 do 181 dni i dotyczył 14 osób, z których cztery do 30 czerwca 2019 r. opuściły DMD „MAJA”²⁵.

Wielokrotne korzystanie z różnych form wsparcia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży dotyczyło:

- 10 osób (cztery matki i sześcioro dzieci), które kontynuowały od 1 stycznia 2019 r. pobyt w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” w Raciborzu (DMD), a do 31 grudnia 2018 r. przebywały w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisku dla Kobiet Bezdolnych,
- 1 osoby, która przebywała jako kobieta w ciąży w dniach od 19 października 2018 r. do 30 kwietnia 2019 r. w Schronisku Przytulisko, prowadzonym przez

²⁵ Dwie osoby (matka z dzieckiem) przebywały w DMD do 1 maja 2019 r. i kolejne dwie (matka z dzieckiem) – do 5 czerwca 2019 r.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku, a następnie od 30 kwietnia 2019 r. w Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” w Raciborzu (DMD).
(akta kontroli str. 387-389, 500-548, 705, 775-778)

6.2. W latach 2016-2018 (I kwartał) OPS nie przekazywał do starostów powiatu innego niż Powiat Raciborski wniosków o schronienie, złożonych przez matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży znajdujące się w sytuacji kryzysowej.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła, że w latach 2016-2018 (I kwartał) OPS zapewniał matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży schronienie na mocy art. 48 ustawy o pomocy społecznej, wg którego: *„Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona”, ponieważ Powiat Raciborski nie realizował zadania wydawania skierowań do odpowiedniego typu placówek, a do Ośrodka Interwencji Kryzysowej takie osoby nie były przyjmowane. Podając przyczyny nie przekazywania wniosków do najbliższego starosty powiatu prowadzącego dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży na podstawie rozporządzenia ministra w sprawie DMD stwierdziła: „(...) z uwagi na dobro kobiet kierowanych do raciborskiej placówki nie było zasadne kierowanie ich wniosków do innego powiatu. Dla kobiet kierowanych do tego typu placówek ważne jest, aby była to placówka położona w miejscowości, w której dotychczas mieszkały, tak aby nie były pozbawione kontaktu z krewnymi, znajomymi. Także z punktu widzenia pracy wykonywanej przez pracowników socjalnych jest to zasadne, bowiem w większości znają oni od lat sytuację kobiet kierowanych do Domu „MAJA”, co jest kluczowe przy realizacji planu pomocy takiej osobie. Trudno byłoby kierować wnioski o skierowanie do miejsca oddalonego o wiele kilometrów od Raciborza w sytuacji, gdy na zlecenie Urzędu Miasta tut. OPS zawierał umowy ze Stowarzyszeniem „Tęcza”, które prowadziło placówkę na terenie gminy Racibórz.”*

(akta kontroli str. 768-769)

6.3. OPS nie wydawał w I półroczu 2019 r. opinii o braku konieczności pobytu wnioskodawcy w DMD, uznając wszystkie złożone wnioski za uzasadnione.

7. Dyrektor OPS, wskazując bariery w kierowaniu matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży do DMD, podała:

- konieczność prowadzenia postępowania wyjaśniającego i administracyjnego oraz gromadzenia dokumentacji, co budzi wątpliwości pracowników socjalnych i nie sprzyja sprawnemu udzieleniu pomocy,
- rozdzielenie pomiędzy różne instytucje procedury związanej z kierowaniem i umieszczaniem ww. osób,
- konieczność ustalania każdorazowo ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały, co uniemożliwia szybkie i skuteczne udzielenie pomocy i paraliżuje pracę pracowników socjalnych, którzy w tym przypadku często działają w trybie interwencyjnym.

Wskazała, iż obecne uregulowanie prawne, dotyczące udzielania pomocy w formie schronienia kobietom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, nie sprawdzają się w praktyce i codziennej pracy pracowników socjalnych i wymagają zmiany m.in. w zakresie ustalania ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały oraz skupienia w jednej instytucji całej procedury przyznania takiego schronienia.

(akta kontroli str. 700-701)

8. W Biuletynie Informacji Publicznej OPS (www.ops.bipraciborz.pl) wg stanu na dzień 5 września 2019 r. udostępniono ogólną informację, że w ramach pomocy rzeczowej kobiety bezdomne bądź kobiety dotknięte przemocą domową kierowane są do CMD „MAJA”. Zauważyć przy tym należy, że placówka funkcjonowała pod tą

nazwą do 31 grudnia 2017 r., a od 1 stycznia 2018 r. pod nazwą - Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych, natomiast z dniem 1 stycznia 2019 r. wydzielono z niej DMD „MAJA”:, prowadzony na zlecenie Powiatu Raciborskiego wg przepisów ustawy o pomocy społecznej i rozporządzenia ws. DMD. W zakładce Ośrodek Pomocy Społecznej – Działy Ośrodka – Rejony Pracownicy Socjalni przy nazwiskach dwóch pracowników OPS podano: *Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko Dla Kobiet Bezdomnych* - bez odniesienia się, co oznacza ta informacja. Nie było udostępnionych w BIP informacji o kompetencjach OPS oraz sposobie przyjmowania i załatwiania przez OPS spraw dotyczących osób ubiegających się o udzielenie im schronienia w DMD (w tym wykonywania przez OPS jego zadań w zakresie nieinterwencyjnego i interwencyjnego trybu przyjęcia do takiego domu, przyjmowania wniosków, gromadzenia dokumentacji oraz przekazywania jej do starosty powiatu prowadzącego DMD), które ze względu na specyfikę tej formy pomocy są procedowane w inny sposób niż większość spraw rozpatrywanych w OPS. Ustalenia w tym zakresie przedstawiono w dalszej części wystąpienia.

Na stronie internetowej www.ops-raciborz.pl (wg stanu na 5 września 2019 r.):

- a) zamieszczono informację, że matki z małoletnimi dziećmi oraz kobiety w ciąży dotknięte przemocą lub znajdujące się w innej sytuacji kryzysowej mogą znaleźć schronienie i wsparcie w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (zamieszczono link www.pcpr.raciborz.org.pl),
- b) w zakładce *System Wsparcia Rodzin – Schronienie w Centrum „MAJA”* podano informacje o prowadzeniu przez Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „Tęcza” na terenie Miasta Racibórz domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Wskazano także, iż schronienie w tym ośrodku następuje poprzez wydanie przez OPS w Raciborzu skierowania na pobyt oraz podano, iż:
 - osoby skierowane mają zapewnione całodobowe schronienie i wyżywienie, pomoc i wsparcie pracownika socjalnego oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej,
 - ośrodek organizuje terapię zajęciową dla kobiet, prowadzi spotkania edukacyjne dla kobiet, spotkania interwencyjne dla ofiar przemocy w rodzinie z psychologiem, zapewnia specjalistyczną pomoc socjoterapeutyczną i terapeutyczną.

Zastępca Dyrektor OPS podała, że o możliwości udzielenia schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, będącym ofiarami przemocy lub znajdującym się w innej sytuacji kryzysowej, informowano także poprzez:

- a) indywidualne rozmowy przeprowadzane przez pracowników Ośrodka bądź w trakcie podejmowanych interwencji,
- b) lokalne media: prasę, strony internetowe lokalnych gazet, telewizję i radio,
- c) publikacje, takie jak: Informator OPS Racibórz, Informator Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Informator Powiatu Raciborskiego.

(akta kontroli str. 44-119, 705-706)

9. W latach 2016-2018 (I kwartał) OPS kierował wymagające schronienia matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży do CMD „MAJA”²⁶, wydając decyzje administracyjne, w których jako podstawę wskazywano zapewnienie prawa do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania – art. 48 ustawy o pomocy społecznej.

²⁶ Od 1 stycznia 2018 r. – Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych.

Od kwietnia 2018 r. zebraną dokumentację wraz ze złożonymi wnioskami o schronienie OPS przekazywał do PCPR w Raciborzu celem wydania decyzji o skierowaniu do domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

W latach 2016-2018 (I półrocze) wystąpiły także pojedyncze przypadki pobytu matek z małoletnimi dziećmi w placówkach niebędących DMD poza terenem Raciborza, co przedstawiono w dalszej części wystąpienia.

(akta kontroli str. 387-548)

9.1. W sprawie zapewnienia schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży z terenu Raciborza, Zastępca Dyrektor OPS wyjaśniła: *„W latach 2016 - 2018 (I kwartał) Powiat Raciborski nie realizował zadania wydawania matkom, ojcom, opiekunom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, znajdującym się w sytuacji kryzysowej skierowań do odpowiedniego typu placówek, a do Ośrodka Interwencji Kryzysowej takie osoby nie były przyjmowane. Wszystkie potrzebujące schronienia osoby zgłaszały się do Ośrodka Pomocy Społecznej, dlatego zaistniała konieczność zawarcia stosownych umów (porozumień) ze Stowarzyszeniem (...) „Tęcza”, które miało możliwość realizowania przedmiotowego zadania na zlecenie samorządu. Zgodnie z § 1 porozumień zawartych pomiędzy Ośrodkiem Pomocy Społecznej a Stowarzyszeniem „Tęcza” przedmiotem umowy (porozumienia) była współpraca w zakresie udzielenia wsparcia i schronienia osobom, które przynależąc do Gminy Racibórz uzyskały status osoby bezdomnej (co obejmowało też matki i kobiety w ciąży). Wszystkie osoby znajdujące się w sytuacji kryzysu, które zostały pozbawione miejsca zamieszkania, otrzymywały skierowanie do placówki, ponieważ w tej sytuacji priorytetem było zapewnienie wsparcia i schronienia osobom tego pozbawionym. Kluczową rolą dla Ośrodka było bieżące zabezpieczanie potrzebujących kobiet w sposób zapewniający bezpieczeństwo i niezbędną opiekę.*

W miarę zmieniających się przepisów i wprowadzenia standardów schronisk dla bezdomnych były prowadzone rozmowy Urzędu Miasta ze Starostwem Powiatowym w celu rozdzielenia funkcji i wyodrębnienia schroniska dla bezdomnych kobiet i domu dla matek z dziećmi, co ostatecznie nastąpiło w styczniu 2019 r.”

(akta kontroli str. 714-715)

9.2. Dyrektor OPS zawarła ze Stowarzyszeniem „TĘCZA” trzy porozumienia: na 2016 r., na 2017 r. i I kwartał 2018 r., których przedmiotem była współpraca w zakresie udzielania wsparcia i schronienia osobom bezdomnym z terenu Raciborza. Stowarzyszenie zobowiązało się do przyjmowania do prowadzonych ośrodków osób bezdomnych i dotkniętych przemocą skierowanych przez OPS w zamian za uzgodnioną odpłatność ustalaną na podstawie zapisów porozumień.

(akta kontroli str. 4-7, 763, 794-802)

Na podstawie ww. porozumień OPS zapłacił na rzecz Stowarzyszenia „TĘCZA” w latach 2016-2018 (I kwartał) kwotę łącznie 40 659 zł.

(akta kontroli str. 549, 813)

10. Dyrektor OPS podała, że nie przyznawano w latach 2016 - 2019 zasiłków na pokrycie kosztów pobytu matek (ojców, opiekunów) z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w placówkach prowadzonych przez samorządy i inne podmioty.

(akta kontroli str. 756)

11. W latach (2016-2018 I kwartał) OPS kierował matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży do CMD „MAJA” oraz przedłużał pobyt dwóch rodzin z małoletnimi dziećmi w mieszkaniach chronionych²⁷, a w jednym przypadku przedłużał pobyt

²⁷ umieszczenie nastąpiło w nich przed okresem objętym kontrolą.

matki z dzieckiem w Domu Nadziei prowadzonym przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne w Rybniku²⁸.

Ponadto, dwie matki z małoletnimi dziećmi z Raciborza znalazły schronienie poza gminą Racibórz, tj. w Schronisku "Przytulisko" dla Kobiet z Dziećmi przy Ośrodku Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku oraz Podbeskidzkim Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej, lecz zostały tam skierowane przez ośrodki pomocy społecznej w Rybniku i Bielsku-Białej i OPS nie ponosił kosztów tego pobytu.

OPS nie przeprowadzał kontroli w ww. ośrodkach ani też nie weryfikował poziomu usług uzyskiwanych przez matki z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży w ww. placówkach.

11.1. W porozumieniach zawartych ze Stowarzyszeniem „TĘCZA” na okres 2016-2018 (I kwartał) nie określono standardów usług w zakresie udzielania schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży w CMD „MAJA”²⁹. W sprawie wiedzy na temat standardu usług w ww. zakresie, Dyrektor OPS wyjaśniła: „Do standardów usług w CMD „MAJA”, a od I/18r. Domu Dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schroniska dla Kobiet Bezdomnych tut. OPS nie zgłaszała zastrzeżeń, bowiem kobiety tam przebywające nie składały skarg na warunki, w jakich przebywały. Ponadto pracownicy socjalni OPS, którzy odwiedzali powyższą placówkę raz - dwa razy w tygodniu, nie zauważyli nic niepokojącego”.

(akta kontroli str. 794-802, 756)

W sprawie rozeznania w zakresie standardów usług świadczonych przez „Dom Nadziei” w Rybniku Niewiadomiu, w którym przebywała matka z dzieckiem skierowana przed okresem objętym kontrolą, Dyrektor OPS wyjaśniła: „Ośrodek Pomocy Społecznej w Raciborzu nie posiadał wiedzy na temat standardów usług w placówkach takich jak: (...) „Dom Nadziei” prowadzonego przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne Oddział w Rybniku - Niewiadomiu (skierowana tam matka z dzieckiem nie zgłaszała żadnych zastrzeżeń czy nieprawidłowości, co do panujących tam standardów).

(akta kontroli str. 756)

Mieszkanie chronione przy ul. Drzymały zajmowane wcześniej przez matkę i ojca z dziećmi (do którego skierowanie nastąpiło przed okresem objętym kontrolą) było w czasie kontroli NIK niezamieszkałe. Z kolei lokale przy ul. Eichendorffa zajmowane wcześniej przez matkę z dziećmi (na podstawie skierowania z 2015 r.) były w czasie kontroli NIK zamieszkałe przez starsze kobiety.

Nie było innych przypadków umieszczenia matek z małoletnimi dziećmi w mieszkaniach chronionych prowadzonych przez OPS.

(akta kontroli str. 566-589)

Według informacji Stowarzyszenia Przyjaciół Człowieka „Tęcza”, standardy usług świadczonych w latach 2016-2018 w CMD „MAJA”³⁰ obejmowały:

a) w zakresie potrzeb bytowych – zapewnienie całodobowego pobytu dla 25 osób, odrębnych pomieszczeń do spania, wspólnych pomieszczeń do pobytu dziennego (stołówka, salki terapeutyczne), ogólnodostępnych łazienek (4 na 25 mieszkańców)³¹, ogólnodostępnej kuchni; nie było dodatkowego pomieszczenia

²⁸ Umieszczenie tam matki z dzieckiem nastąpiło 14 lipca 2015 r., tj. przed okresem objętym kontrolą.

²⁹ Od 1 stycznia 2018 r. (po zmianie nazwy) - Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych

³⁰ Od 1 stycznia 2018 r. (po zmianie nazwy) - Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych..

³¹ Zapewnione warunki w tym zakresie nie pokrywały się z wymaganiem standardu usług bytowych obowiązującym dla DMD (jedna łazienka na 5 osób) określonym w rozporządzeniu w sprawie DMD.

do przyrządzania i spożywania drobnych posiłków oraz odrębnego pomieszczenia do prania i suszenia)³²,

b) w zakresie interwencyjnym – w placówce miały zapewnione schronienie kobiety w okresie okołoporodowym oraz osoby szukające schronienia przed sprawcami przemocy. Mieszkanki miały zapewnioną pomoc psychologiczną, pedagogiczną i w razie potrzeby również prawną. W ośrodku odbywały się zajęcia terapeutyczne, spotkania edukacyjne oraz zajęcia z zakresu terapii uzależnień,

c) w zakresie opiekuńczo-wspomagającym – mieszkanki ośrodka miały zapewnione wsparcie w czasie choroby oraz umożliwione korzystanie ze świadczeń zdrowotnych (lekarz raz w tygodniu przyjeżdżał do ośrodka). Opiekę nad dzieckiem w czasie choroby opiekuna dziecka matki organizowały we własnym zakresie wśród rodziny i znajomych. W sytuacjach, kiedy nie było takiej możliwości, opiekę nad dzieckiem sprawowali pracownicy ośrodka. Mieszkanki ośrodka w ramach pobytu miały zapewnione środki czystości i higieny osobistej. Pracownicy ośrodka pomagali również w uregulowaniu sytuacji mieszkanek poprzez pomoc w pisaniu pism, załatwianie spraw urzędowych oraz rozwiązywanie spraw natury prawnej.

Według otrzymanych ze Stowarzyszenia „TĘCZA” informacji, budynek, w którym znajdowało się CMD „MAJA”, posiadał książkę obiektu i były przeprowadzane okresowe kontrole stanu technicznego dopuszczające jego eksploatację bez zastrzeżeń.

(akta kontroli str. 236-253, 277-310, 624-630, 814-846)

Według informacji uzyskanej z Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego Oddział w Rybniku – Niewiadomiu, placówka zapewniała całodobowy pobyt, pomieszczenia do spania, pomieszczenia wspólne dla mieszkańców z dziećmi, ogólnodostępne łazienki umożliwiające sprawne korzystanie przez mieszkańców i dzieci adekwatnie do potrzeb, udostępniano kuchnie do sporządzania samodzielnych posiłków, pomieszczenie do spożywania posiłków oraz pomieszczenie do prania i suszenia. Nie zapewniano usług interwencyjnych kobietom w ciąży. Zarząd ww. stowarzyszenia podał: *„Nie było potrzeby zapewnienia opieki mieszkańców w czasie choroby, co wyklucza opiekę nad dziećmi. Została zapewniona wszelka pomoc w załatwianiu spraw osobistych mieszkańców w indywidualnym uwzględnieniu potrzeb. Z naszej strony były zapewnione wszelkie środki czystości, higieny osobistej, środki opatrunkowe oraz pełne wyżywienie adekwatne do wieku i potrzeb dziecka. (...) W naszej ocenie kadra zatrudniona udzielała wsparcia adekwatnie do potrzeb oraz w potrzebnym wymiarze czasu zatrudnienia*

W pracy z osobami wspierano i udzielano wszelkich narzędzi:

- Szkoła dla rodziców - Ośrodek Interwencji Kryzysowej Rybnik
- Terapia dla uzależnionych - Ośrodek Interwencji Kryzysowej Rybnik (...)
- Stwarzanie warunków do rozwoju osobistego
- Poszanowanie strefy prywatności mieszkańców
- Współpraca Asystenta Rodziny
- Współpraca z Kuratorem Rodzinnym,
- Współpraca z pracownikami socjalnymi MOPS Rybnik oraz MOPS Racibórz”.

(akta kontroli str. 604-609)

12. Analizą pobytu matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży z terenu Raciborza w innych niż DMD placówkach w okresie objętym kontrolą objęto 10 przypadków, w tym:

³² Zapewnione warunki w tym zakresie nie pokrywały się z wymaganiami obowiązującymi w DMD dla standardu usług w zakresie bytowym określonych w rozporządzeniu w sprawie DMD.

- 1) dwa przypadki pobytu w mieszkaniach chronionych, prowadzonych przez OPS, do których pierwsze skierowanie nastąpiło przed okresem objętym kontrolą; czas trwania pobytu w nich wyniósł powyżej 1 roku i dotyczył odpowiednio czterech i trzech osób,
- 2) dwa przypadki umieszczenia w ośrodkach prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, tj. w Schronisku "Przytulisko" dla Kobiet z Dziećmi przy Ośrodku Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii w Rybniku i w Podbeskidzkim Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Bielsku Białej; skierowania do tych placówek dokonały ośrodki pomocy społecznej w Rybniku i w Bielsku-Białej, a OPS nie ponosił kosztów ww. pobytu,
- 3) jeden przypadek pobytu w placówce niepublicznej prowadzonej niezależnie od samorządu terytorialnego, tj. w *"Domu Nadziei" prowadzonym przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne Oddział w Rybniku – Niewiadomiu*, przy czym skierowanie nastąpiło przed okresem objętym kontrolą; pobyt dwóch osób (matki z dzieckiem) w tej placówce trwał 99 dni i był finansowany przez OPS,
- 4) pięć przypadków skierowania, na podstawie decyzji administracyjnych wydanych przez OPS do CMD „MAJA”; łączny czas pobytu w tej placówce wynosił:
 - do 181 dni – 2 osoby,
 - od 182 do 365 dni – 9 osób,
 - powyżej jednego roku – 2 osoby.

Spośród ww. przypadków jedna osoba wielokrotnie korzystała ze schronienia w różnych formach, tj. przebywała w dniach od 19 października 2018 r. do 30 kwietnia 2019 r. w Schronisku Przytulisko prowadzonym przez OIKiP w Rybniku, a następnie od 30 kwietnia 2019 r. w DMD „MAJA”.

(akta kontroli str. 387-499)

Dyrektor OPS wyjaśniła, że przyznanie pobytu w mieszkaniach chronionych rodzinie z dwójką dzieci oraz matce z dwójką dzieci było optymalną pomocą dla tych przypadków. Podała także, iż skierowanie do mieszkania chronionego matki z dwojgiem dzieci oraz mężem wynikało z braku możliwości umieszczenia pełnej rodziny z dziećmi w ośrodku wsparcia czy innej placówce, a rodzina ta znalazła się w sytuacji kryzysowej, ponieważ z uwagi na bardzo złe warunki mieszkaniowe w wynajmowanym lokalu zagrażające zdrowiu, zmuszona była je opuścić i nie mając możliwości zamieszkania w innym miejscu zgłosiła się o schronienie do tut. OPS.

Z kolei umieszczenie w mieszkaniu chronionym matki z dwojgiem dzieci było uzasadnione tym, że źle znosiła psychicznie pobyt w CMD „MAJA”, do którego została skierowana w związku z zaistniałą przemocą domową. Dyrektor OPS wyjaśniła: *„Celem nadrzędnym było zapewnienie bezpieczeństwa i schronienia ww. Pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym była adekwatna do trudnej sytuacji życiowej oraz dopasowana do indywidualnych potrzeb ww. (...) Długi pobyt Pani (...) w mieszkaniu chronionym był spowodowany koniecznością oczekiwania na przyznanie mieszkania z zasobów lokalowych gminy.”*

(akta kontroli str. 753-754, 761-762)

Skierowanie matki z dzieckiem do Domu Nadziei w Rybniku nastąpiło 14 lipca 2015 r., a w 2016 r. i 2017 r. wydano na jej wniosek trzy decyzje administracyjne przedłużające pobyt w tej placówce. Dyrektor OPS wyjaśniła *„(...) Skierowanie takie było zasadne, ponieważ ww. za złamanie regulaminu została dyscyplinarnie skreślona z listy mieszkanek Centrum Matki z Dzieckiem „MAJA” w Raciborzu. (...)w takim przypadku trudno znaleźć miejsce w placówce poza Raciborzem. (...) Priorytetem było zapewnienie schronienia jak najbliżej Raciborza,*

w mieście dobrze skomunikowanym z Raciborzem. Ponadto starano się znaleźć placówkę, w której zapewniono by Pani (...) pomoc adekwatną do jej problemów. Pomoc taką zapewniał "Dom Nadziei" w Rybniku. (...)

(akta kontroli str. 754-755)

We wszystkich objętych analizą przypadkach skierowania matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży przez OPS do placówek innych niż DMD, decyzje o przedłużeniu w nich pobytu były poprzedzone rodzinnymi wywiadami środowiskowymi przeprowadzonymi przez osoby o wymaganych kwalifikacjach, zawierającymi informacje dotyczące sytuacji mieszkaniowej, rodzinnej, zawodowej i zdrowotnej. Wywiady oraz ich aktualizacje (we wszystkich przypadkach pobytu powyżej 6 miesięcy oraz w związku z przedłużaniem pobytu) były przeprowadzone w terminie 14 dni roboczych od daty wpływu wniosku o schronienie lub wniosku o jego przedłużenie w danej formie.

Sytuację majątkową i dochodową w ww. przypadkach ustalano na podstawie zgromadzonej właściwej dla danego stanu faktycznego dokumentacji, w tym oświadczeń złożonych pod odpowiedzialnością karną, zaświadczeń o dochodach z zakładu pracy, decyzji ustalających wysokość świadczeń pomocy społecznej.

(akta kontroli str. 30-31, 387-499)

13. Skuteczność udzielanego wsparcia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży w trakcie ich pobytu w miejscach schronienia była analizowana przez pracowników OPS każdorazowo w trakcie przeprowadzania wywiadu środowiskowego, poprzez ocenę sytuacji osoby i rodziny oraz planowanie dalszej pomocy z uwzględnieniem zindywidualizowanego podejścia. Analizy skuteczności podejmowanych działań dokonywano także na podstawie zawartych kontraktów socjalnych.

W sprawie prowadzenia analiz skuteczności wsparcia odnośnie osób kierowanych przez PCPR w Raciborzu do placówek dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, Dyrektor podała, że to zadanie organu wydającego decyzję na pobyt w takiej placówce. Stwierdziła również, iż w tych przypadkach także była prowadzona praca socjalna, a ocena skuteczności udzielanego wsparcia była dokonywana każdorazowo przy sporządzaniu wywiadu środowiskowego.

(akta kontroli str. 390-546, 787-790)

14. Ustalony na 2019 r. średni miesięczny koszt pobytu w DMD prowadzonym na zlecenie Powiatu Raciborskiego wynosił 1 178 zł na osobę.

Oplaty poniesione przez objęte schronieniem matki z dziećmi i kobiety w ciąży z terenu Raciborza w poszczególnych rodzajach placówek wyniosły:

- w DMD „MAJA”: 2019 r. (I półrocze) – 2 354 zł (wg informacji PCPR w Raciborzu),
- w mieszkaniach chronionych: 2016 r. – 6 150 zł, 2017 r. – 6 897 zł, 2018 r. – 7 123 zł, 2019 r. – 3 587 zł,
- w CMD „MAJA” (od 1 stycznia 2018 r. – Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych): 2016 r. – 27 536 zł, 2017 r. – 12 996 zł, 2018 r. – 126 zł,
- w „Domu Nadziei” w Rybniku: 2016 r. – 2 230 zł, 2017 r. – 653 zł.

(akta kontroli str. 383, 385)

15. Zakres wsparcia OPS w latach 2016-2019 (I półrocze) dla 10 matek z małoletnimi dziećmi, które opuściły w tym okresie placówki schronienia będące i niebędące DMD (z objętych analizą NIK 15 przypadków pobytu w takich placówkach), był następujący:

- 1) w sześciu przypadkach nie korzystano z pomocy społecznej,
- 2) w jednym przypadku, po opuszczeniu mieszkania chronionego, matka z dziećmi otrzymała:
 - w 2018 r. – zasiłki okresowe na kwotę 2 653,22 zł i celowe - 5 335 zł³³,
 - w 2019 r. (I półrocze) - zasiłki okresowe 1 402,57 zł i celowe – 3 200 zł³⁴,
- 3) w jednym przypadku, po opuszczeniu CMD „MAJA”, matka otrzymała:
 - w 2017 r. – zasiłki okresowe 346,08 zł oraz pomoc w naturze w formie obiadów w szkole dla dziecka - 130,58 zł,
 - w 2018 r. – zasiłki okresowe 805,70 zł i celowe - 972,84 zł³⁵,
 - w 2019 r. – zasiłki okresowe 1 752,50 zł i celowe – 1 442,36 zł³⁶,
- 4) w jednym przypadku, po opuszczeniu CMD Maja, matka otrzymała:
 - w 2017 r. – zasiłki okresowe 661,50 zł i celowe – 360 zł (zakup opału),
 - w 2018 r. – zasiłki okresowe 392,13 zł, pomoc w naturze w formie ciepłego posiłku – 241,80 zł,
 a od stycznia 2018 r. rodzina korzysta z pomocy asystenta rodziny,
- 5) w jednym przypadku po opuszczeniu Domu dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schroniska dla Kobiet Bezdomnych w Raciborzu, matka była objęta pomocą w formie pracy socjalnej oraz od 10 kwietnia 2019 r. ma przydzielonego asystenta rodziny.

(akta kontroli str. 424-429, 454-455, 470-473, 492-494, 759-761)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. OPS w 2018 r. przekazał do PCPR w Raciborzu zgromadzoną dokumentację dotyczącą sześciu wniosków o schronienie, celem wydania decyzji o skierowaniu do domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, powołując się na art. 47 ust. 5 ustawy i § 4 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie DMD, pomimo iż Powiat Raciborski nie prowadził ani nie zlecał wówczas prowadzenia DMD z zachowaniem wymogów ww. rozporządzenia. Wprawdzie Powiat Raciborski miał zawartą ze Stowarzyszeniem „TĘCZA” umowę ZS.526.1.2018 z 3 stycznia 2018 r. o wsparcie realizacji zadania publicznego na 2018 r. polegającego na prowadzeniu domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz kobiet będących ofiarami przemocy w rodzinie, jednakże nie zobowiązywała ona do stosowania standardów rozporządzenia w sprawie DMD. Powierzenie Stowarzyszeniu „TĘCZA” przez Powiat Raciborski prowadzenia DMD w oparciu o rozporządzenie w sprawie DMD nastąpiło dopiero z dniem 1 stycznia 2019 r., w wyniku przeprowadzonego przez Powiat Raciborski otwartego konkursu ofert oraz zawarcia 31 grudnia 2018 umowy nr ZS.526.6.2018. Natomiast do 31 grudnia 2018 r. placówka prowadzona przez Stowarzyszenie „TĘCZA” nie działała jako DMD w oparciu o rozporządzenie w sprawie DMD, tylko jako placówka udzielająca schronienia i wsparcia bezdomnym kobietom i matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom

³³ Na zakup żywności – 1 100 zł, na zakup niezbędnych mebli - 700 zł, na zakup opału 1 835 zł, pomoc w naturze w formie posiłków dla dzieci – 1 700 zł.

³⁴ Na zakup żywności – 1 800 zł, pomoc w naturze w formie posiłków dla dzieci – 1 400 zł.

³⁵ Na pokrycie kosztów zużycia energii elektrycznej, wody, gazu - 372,84 zł, na zakup żywności - 600 zł.

³⁶ Na pokrycie kosztów zużycia energii elektrycznej, wody i gazu – 642,36 zł, na zakup żywności – 800 zł.

w ciąży na podstawie umów o wsparcie realizacji zadań publicznych zawartych zarówno z Miastem Racibórz³⁷, jak też z Powiatem Raciborskim³⁸.
(akta kontroli str. 218-235, 256-276, 311-348, 456-457, 505, 519, 528-530, 538-540, 631-686)

Dyrektor OPS wyjaśniła: „Do Ośrodka Pomocy Społecznej w Raciborzu w dniu 21.12.2017 r. wpłynęło pismo Stowarzyszenia Przyjaciół Człowieka „Tęcza” informujące o wprowadzeniu nowych standardów z dniem 01.01.2018 r. i zmianie nazwy na Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych. Informacja ta była podstawą do kierowania do Starosty Raciborskiego wniosków kobiet z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży znajdujących się w sytuacji kryzysowej. Wcześniej OPS zawarł porozumienie ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Człowieka „Tęcza” na udzielanie schronienia osobom tego potrzebującym, które obowiązywało do 31.03.2018 r., po tym okresie OPS nie zawierał nowego porozumienia i wnioski przysyłał do Starosty Raciborskiego - zgodnie z art. 47 ust. 4 Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (...) oraz § 4 Rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 8 marca 2005r. (...)”.

(akta kontroli str. 756)

Zdaniem NIK, przekazana ww. pismem Stowarzyszenia „TĘCZA” informacja, na którą w złożonych wyjaśnieniach powołała się Dyrektor OPS, nie potwierdzała prowadzenia lub zlecenia przez Powiat Raciborski prowadzenia domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży na podstawie przepisów rozporządzenia w sprawie DMD, a tym samym nie dawała podstaw do kierowania w 2018 r. dokumentacji do Starosty Raciborskiego na tej podstawie. Ośrodek nie wyjaśnił po otrzymaniu ww. pisma, czego dotyczyła zmiana standardów mająca wpływ na zmianę nazwy placówki prowadzonej przez Stowarzyszenie. Tymczasem, wg informacji otrzymanych w trakcie kontroli NIK ze Stowarzyszenia „TĘCZA”, zmiana nazwy wynikała z wprowadzonych w tamtym czasie standardów dotyczących schronisk dla bezdomnych w zakresie konieczności zawarcia w nazwie placówki słowa „schronisko”, aby była możliwość jej zarejestrowania w rejestrze prowadzonym przez Wojewodę Śląskiego.

(akta kontroli str. 806)

2. W 2 z 6 przypadków poddanych analizie wniosków o schronienie w DMD „MAJA” (po umieszczeniu w trybie interwencyjnym), z przyczyn leżących po stronie OPS nie dochowano 14-dniowego terminu na skompletowanie dokumentacji i przekazanie jej wraz ze złożonymi wnioskami do PCPR

³⁷ (1) Umowa nr 526.6.1.2014 z 7 stycznia 2014 r. o wsparcie realizacji zadania publicznego pn. „Program wychodzenia z bezdomności” z terminem realizacji do 31 grudnia 2016 r., (2) umowa nr 526.1.1.2017 z 31 grudnia 2017 r. o wsparcie realizacji zadania publicznego pn. „Program wychodzenia z bezdomności” z terminem realizacji od 1 stycznia 2017 do 31 grudnia 2018 r., zmienionym aneksem z dnia 2 lutego 2018 r. na termin: od 1 stycznia 2017 do 31 marca 2018 r., (3) umowa nr 526.8.2018 z 29 marca 2018 r. o wsparcie realizacji zadania publicznego „Zapewnienie schronienia oraz posiłku osobom bezdomnym z terenu miasta Racibórz” z terminem realizacji od 1 kwietnia 2018 r. do 30 września 2018 r., (4) umowa nr 526.10.2018 z 1 października 2018 r. o wsparcie realizacji zadania publicznego „Zapewnienie schronienia oraz posiłku osobom bezdomnym z terenu miasta Racibórz” z terminem realizacji od 1 października 2018 r. do 31 grudnia 2018 r.

³⁸ (1) Umowa nr ZS.526.1.2015 z 13 stycznia 2015 r. o wsparcie realizacji zadania publicznego pn. „Prowadzenie w latach 2015-2017 domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz kobiet będących ofiarami przemocy w rodzinie, z terenu powiatu raciborskiego”, (2) umowa nr ZS.526.1.2018 z 3 stycznia 2018 r. o wsparcie realizacji zadania publicznego pn. „Prowadzenie w roku 2018 domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz kobiet będących ofiarami przemocy w rodzinie, z terenu powiatu raciborskiego”.

w Raciborzu, co było niezgodne z § 4 ust. 6 rozporządzenia w sprawie DMD. I tak:

- wniosek M.S. złożony w OPS dnia 30 kwietnia 2019 r., a dokumentacja przekazana do PCPR w Raciborzu 23 maja 2019 r.;

Dyrektor OPS wyjaśniła: *„Przekroczenie 14-dniowego terminu przekazania dokumentacji Pani M.S. do PCPR w Raciborzu nastąpiło z uwagi na konieczność sprawdzenia pod kątem formalnym, merytorycznym i prawnym wywiadu wraz z dokumentacją przez koordynatora Działu Usług i Pomocy Instytucjonalnej, napisanie pisma przekazującego przez Specjalistę ds. Realizacji Świadczeń, a następnie zaakceptowanie przez kierownika Działu wychodzącej dokumentacji i korespondencji.”*

- wniosek E.M. złożony w OPS 2 stycznia 2019, dokumentacja przekazana do PCPR w Raciborzu 23 stycznia 2019 r.;

Dyrektor OPS wyjaśniła opóźnienie tym, że w styczniu pracownicy zajmujący się bezdomnością mają dodatkowe obowiązki oraz zachodzi konieczność aktualizacji ponad 500 wywiadów środowiskowych.

(akta kontroli str. 500-548, 778, 808)

Zdaniem NIK, dochowanie terminów na przekazanie do PCPR w Raciborzu ww. dokumentacji było uwarunkowane organizacją pracy w Ośrodku, na co Dyrektor OPS miał realny wpływ i w związku z tym należało podjąć takie działania, aby zapewnić zachowanie terminu wynikającego z rozporządzenia w sprawie DMD w powyższym zakresie.

3. OPS przekazał w I półroczu 2019 r. do PCPR w Raciborzu zgromadzoną dokumentację dotyczącą wszystkich sześciu poddanych analizie NIK wniosków o schronienie w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, bez pozyskania zaświadczeń lekarskich stwierdzających brak przeciwwskazań zdrowotnych do umieszczenia w DMD osób objętych tymi wnioskami, co było niezgodne z § 4 ust. 2 w zw. z ust. 3 pkt 3 rozporządzenia w sprawie DMD.

Dyrektor OPS wyjaśniła, że *„nie było możliwości pozyskania i przekazania wraz z dokumentacją do PCPR w Raciborzu zaświadczeń lekarskich stwierdzających brak przeciwwskazań zdrowotnych do umieszczenia w DMD „MAJA” ponieważ w przypadku:*

- *Pani K. T. (...) i Pani K. R. - nie podlegała ubezpieczeniu zdrowotnemu i nie miała dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej, w związku z czym nie była zadeklarowana do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (lekarza rodzinnego),*
- *Pani S. T. - nie było możliwości szybkiego pozyskania stosownego zaświadczenia, bowiem dostarczenie takiego przez ww. było utrudnione z uwagi na jej stan zdrowia, ponieważ była ona w ciąży,*
- *Pani E. M. - podlegała ubezpieczeniu zdrowotnemu jednak z uwagi na fakt, że nie była zadeklarowana do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (lekarza rodzinnego) nie mogła przedłożyć stosownego zaświadczenia; ponadto ww. była w ciąży,*
- *Pani W. K. - przedłożyła stosowne zaświadczenie lekarskie z dnia 31.07.2018r. o braku przeciwwskazań zdrowotnych do umieszczenia w domu. (...).*

Nadmienia się, że PCPR w Raciborzu do dnia przeprowadzenia kontroli NIK nie zwracał się do tut. Ośrodka o uzupełnienie przedmiotowej dokumentacji”.

(akta kontroli str. 775-776)

Odnosząc się do powyższego NIK zwraca uwagę, że przepisy rozporządzenia w sprawie DMD nie wprowadzają wyjątków od pozyskania wymaganych zaświadczeń lekarskich. Poza tym niedopełnienie obowiązku skompletowania dokumentacji w powyższym zakresie dotyczyło nie tylko matek, ale także dzieci, które miały zostać umieszczone w DMD, a które ze względu na wiek (do 18 lat) miały prawo do opieki zdrowotnej bez względu na to, czy były ubezpieczone czy też nie. Z kolei przedłożenie przez W.K. zaświadczenia lekarskiego nastąpiło w 2018 r. wraz z wnioskiem o umieszczenie w placówce niebędącej wówczas DMD.

4. W żadnym z 6 przypadków dotyczących złożonych wniosków o schronienie przekazanych do PCPR w Raciborzu w I półroczu 2019 r., OPS nie sporządził opinii uzasadniających pobyt w DMD, o których mowa w § 4 ust. 3 pkt 6 rozporządzenia w sprawie DMD.

Dyrektor OPS wyjaśniła: „Przedmiotowe opinie znajdowały się w rodzinnym wywiadzie środowiskowym przeprowadzonym przez pracownika socjalnego w części „ocena sytuacji osoby lub rodziny i wnioski pracownika socjalnego”. Dlatego też w ocenie tut. Ośrodka nie było konieczności sporządzania dodatkowej opinii z uzasadnieniem i dołączania jej do akt sprawy. Dokument ten bowiem byłby powtórzeniem oceny sytuacji zawartej już w wywiadzie środowiskowym.”.

(akta kontroli str. 775)

NIK zauważa, że rodzinny wywiad środowiskowy, który sporządza się wypełniając określony kwestionariusz³⁹, wymieniony został w § 4 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia w sprawie DMD jako jeden z dokumentów stanowiących podstawę wydania skierowania do DMD i zawiera on opinię pracownika socjalnego przeprowadzającego wywiad. Natomiast w § 4 ust. 3 pkt 6 tego rozporządzenia jest dodatkowo mowa o konieczności sporządzenia odrębnego dokumentu będącego opinią właściwego ośrodka, zawierając uzasadnienie pobytu w domu. Zdaniem NIK, informacje i opinie pracownika socjalnego zawarte w kwestionariuszu wywiadu środowiskowego mogą być wykorzystane do sporządzenia opinii ośrodka pomocy społecznej zawierającej uzasadnienie pobytu w DMD, lecz jej nie zastępują.

5. W Biuletynie Informacji Publicznej (BIP) OPS nie udostępniono wyczerpujących i rzetelnych informacji odnoszących się do kompetencji OPS oraz sposobu przyjmowania i załatwiania przez OPS spraw dotyczących matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, a także ojców z małoletnimi dziećmi i innych osób sprawujących opiekę nad dziećmi, znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, ubiegających się o pomoc w postaci schronienia i wsparcia w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, w tym wykonywania przez OPS jego zadań w ramach trybów nieinterwencyjnego i interwencyjnego umieszczenia w DMD, przyjmowania wniosków, gromadzenia dokumentacji i przekazywania jej staroście powiatu prowadzącego DMD.

W BIP OPS w powyższym zakresie zawarto jedynie ogólną informację (wg stanu na dzień 5 września 2019 r.), że w ramach pomocy rzeczowej kobiety bezdomne bądź kobiety z przemocy domowej kierowane są do CMD

³⁹ Kwestionariusz określony w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 sierpnia 2016 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego – Dz. U. z 2017 r. poz. 1788.

„MAJA”. Nie wyszczególniono matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz ojców z małoletnimi dziećmi i innych osób sprawujących opiekę nad dziećmi, znajdujących się w innych sytuacjach kryzysowych, a także nie wskazano - kto i na jakich zasadach dokonuje skierowań. Zauważyć przy tym należy, że placówka udzielająca schronienia kobietom bezdomnym, w tym matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, funkcjonowała pod nazwą CMD „MAJA” do 31 grudnia 2017 r., a od 1 stycznia 2018 r. pod nową nazwą - Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA” i Schronisko dla Kobiet Bezdomnych, natomiast z dniem 1 stycznia 2019 r. został wydzielony z niej DMD „MAJA” prowadzony na zlecenie Powiatu Raciborskiego, zobowiązany do stosowania przepisów rozporządzenia w sprawie DMD. Z kolei w zakładce *Tryb udzielania pomocy społecznej*, podano ogólne informacje o etapach przyznawania świadczeń pomocy społecznej, przy czym nie udostępniono informacji o trybie załatwiania spraw związanych z udzielaniem schronienia w DMD, który jest odmienny od standardowego, ponieważ zasady i wymagane w tym przypadku dokumenty oraz terminy zostały określone w rozporządzeniu w sprawie DMD, a decyzji o skierowaniu w tym zakresie nie wydaje OPS, lecz starosta powiatu prowadzącego DMD.

W związku z powyższym NIK wskazuje, że strona BIP OPS powinna zawierać informacje, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 lit. c i pkt 3 lit. d ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej⁴⁰, tj. dotyczące kompetencji OPS oraz sposobu przyjmowania i załatwiania spraw, również w zakresie spraw dotyczących osób ubiegających się o schronienie i wsparcie w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, w tym wykonywania przez OPS jego zadań w ramach trybów nieinterwencyjnego i interwencyjnego przyjęcia do DMD, przyjmowania wniosków, gromadzenia dokumentacji i przekazywania jej staroście powiatu prowadzącego DMD.

(akta kontroli str. 44-45, 58-80, 782)

Dyrektor OPS wyjaśniła: *„OPS w BIP (...) zamieścił wszystkie niezbędne informacje dotyczące pomocy niepieniężnej w formie schronienia i interwencji kryzysowej. Założeniem BIP OPS nie jest umieszczenie w nim obowiązujących aktów prawnych w tym rozporządzenia Ministra Polityki społecznej z dnia 8 marca 2005 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Informacje umieszczane w BIP powinny być czytelne, krótkie i zrozumiałe. W tym celu w różnych zakładkach znajdujących się w BIP OPS znajdują się informacje o trybie udzielania pomocy i konieczności osobistego, pisemnego lub telefonicznego zgłoszenia osoby ubiegającej się o pomoc do pracownika socjalnego. Informacja ta jest kluczowa dla osoby chcącej skorzystać z pomocy, bowiem w trakcie dalszego postępowania strona otrzymuje kolejne informacje o zasadach udzielania świadczeń z pomocy społecznej i o dostępnych formach pomocy. Niemniej w zakładce: pomoc pieniężna i niepieniężna umieszczono informacje o dostępnych formach pomocy. W zakładce pomoc niepieniężna znajdują się natomiast informacje o trybie udzielania schronienia osobom bezdomnym, w której znajduje się informacja o prowadzeniu przez Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „Tęcza” Centrum Matki z Dzieckiem „MAJA” przy ul. Sempołowskiej 5 w Raciborzu. Ponadto w BIP OPS w zakładce pomoc niepieniężna – interwencja kryzysowa znajduje się link: Gdzie szukać pomocy przekierowujący na stronę internetową Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu, gdzie znajduje się zakładka: pomoc rodzinie i dziecku, w której umieszczono kolejną zakładkę*

⁴⁰ Dz. U. z 2019 r. poz. 1429, dalej: „*udip*”.

Dom dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży, gdzie są zamieszczone szczegółowe informacje o trybie kierowania matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży do odpowiedniej placówki na terenie Raciborza, i o tym, że osoba ubiegająca się o skierowanie do powyższego domu składa wniosek w ośrodku pomocy społecznej właściwym dla miejsca zamieszkania oraz, że ośrodki pomocy społecznej przygotowują i przekazują do PCPR dokumentację strony (dokumenty wymienione w punktach), a po skompletowaniu dokumentów Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie wydaje decyzję kierującą do powyższego domu. W ocenie tut. Ośrodka strony BIP OPS są czytelne, zakładki i linki są widoczne tak, aby osoby korzystające z BIP OPS mogły szybko i sprawnie znaleźć informację, którą szukają. Zapewnienie schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży jest zadaniem powiatu, więc tam znajdują się niezbędne informacje. Dodatkową informację o możliwości skierowania do Centrum Matki z Dzieckiem „MAJA” w Raciborzu można znaleźć wchodząc na stronę główną BIP OPS na zakładkę system wspierania rodzin i kliknąć na schronienie w Centrum „MAJA”. W opinii tutejszego OPS na stronie BIP OPS Racibórz znajdują się wszystkie niezbędne informacje dla osób chcących uzyskać pomoc w formie schronienia w trybie interwencyjnym”.

(akta kontroli str. 783-784)

Odnosząc się do powyższego NIK zwraca uwagę, że przywołane w wyjaśnieniach informacje (wskazane zakładki) zawarto nie w BIP OPS (www.ops.bipraciborz.pl), lecz na stronie internetowej OPS (www.ops-raciborz.pl), wykorzystując przy tym - jako jedyne źródło informacji o trybie przyjmowania i załatwiania spraw z ww. zakresu - odesłanie do strony internetowej PCPR w Raciborzu. Zdaniem NIK powyższe nie spełniało wymogu udostępnienia przez OPS w BIP (do czego był zobowiązany na podstawie art. 4 ust. 1 pkt. 4 i art. 7 ust. 1 pkt. 1 uip) informacji publicznej o przedmiocie działalności i kompetencjach oraz o sposobach przyjmowania i załatwiania spraw dotyczących kierowania przez Ośrodek osób uprawnionych do DMD.

6. OPS działał nierzetelnie wydając w latach 2016-2017 dla matki z dzieckiem trzy decyzje administracyjne przedłużające pobyt⁴¹ w Domu Nadziei w Rybniku prowadzonym przez Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne (niezależnie od Gminy Racibórz), ponieważ nie posiadał dostatecznej wiedzy na temat standardu usług świadczonych w tej placówce ani nie podejmował działań w celu jej pozyskania, a także nie miał jakiegokolwiek wpływu na ten standard - nie zawarto pisemnej umowy w tym zakresie..

(akta kontroli str. 412-417, 756)

Dyrektor OPS stwierdziła, że skierowana do ww. placówki matka z dzieckiem nie zgłaszała żadnych zastrzeżeń czy nieprawidłowości, co do panujących tam standardów. Podała także: „Z oświadczenia Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Dobroczynnego Oddział Terenowy Rybnik - Niewiadom wynikało, że w ramach dokonywanej przez tut. OPS opłaty ww. z dzieckiem ma zapewniony nocleg, 3 posiłki dziennie, w tym jeden gorący a dziecko dietę zgodną z potrzebami i wiekiem, środki czystości i przybory toaletowe, podstawowe leki będące na wyposażeniu apteczki”.

(akta kontroli str. 754-756)

⁴¹ Nr OPS.5102.W.1071.2016 z 1 marca 2016 r. (na okres od 1 stycznia 2016 r. do 31 marca 2016 r.), nr OPS.5102.W.2410.2016 z 23 maja 2016 r. (na okres od 1 kwietnia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r.), nr OPS.5102.W.658.2017 z 31 stycznia 2017 r. (na okres od 1 stycznia 2017 r. do 31 marca 2017 r.).

Zdaniem NIK, pozyskana przez Ośrodek informacja dotyczyła jedynie niektórych warunków bytowych w ww. placówce i nie była rzetelnie zweryfikowana przez OPS. Nie zadbano o pozyskanie informacji dotyczących ewentualnych świadczeń zapewnianych przez ww. placówkę w zakresie porównywalnym do pozostałych standardów usług jakie byłyby zapewnione w przypadku udzielenia schronienia w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonym na podstawie rozporządzenia w sprawie DMD, tj. standardów w zakresie usług interwencyjnych i opiekuńczo-wychowawczych.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

- Wnioski
1. Zapewnienie zachowania terminów w zakresie kompletowania i przekazywania do Starosty Powiatu Raciborskiego dokumentacji, o której mowa w § 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie DMD, stanowiącej podstawę udzielania przez niego schronienia i wsparcia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży dotkniętym przemocą lub znajdującym się w innej sytuacji kryzysowej w DMD.
 2. Sporządzanie przez OPS opinii zawierających uzasadnienie pobytu w DMD oraz pozyskiwanie (w trakcie kompletowania dokumentacji) zaświadczeń lekarskich stwierdzających brak przeciwwskazań zdrowotnych do umieszczenia w DMD, a następnie przekazywanie ich do Starosty Powiatu Raciborskiego wraz z dokumentacją, o której mowa w § 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie DMD.
 3. Udostępnienie w BIP OPS informacji dotyczących kompetencji OPS oraz sposobu przyjmowania i załatwiania spraw dotyczących udzielania schronienia i wsparcia w DMD matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży oraz ojcom z małoletnimi dziećmi i innym osobom sprawującym opiekę nad dziećmi znajdującym się w sytuacjach kryzysowych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach: jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 9 stycznia 2020 r.

Kontroler
Mariusz Krynke
Gł. specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

.....